

Úvodem

Když se po dlouhém a pestrém životě rozhodnete psát vzpomínky, můžete si vzít k ruce své staré diáře, deníky, dopisy, můžete se obrátit na své přátele, aby vám připomenuli epizody, které s vámi kdysi zažili. Slávka Peroutková ale zvolila jiný způsob. Vzpomínky, které berete do rukou, napsala převážně sama, bez podpory „vnější paměti“. Je to její život, jak si jej pamatuje, jak jej vidí, jak si na něj vzpomíná. Citace z dopisů, deníků, diářů a literatury týkající se jí, Ferdinanda Peroutky a jejich přátel jsme do textu zařadili v podobě doplňků a vstupů psaných kurzívou.

A ještě aspoň pár slov, proč a jak tyto paměti vznikly. Během devadesátých let, kdy se Slávka Peroutková vrátila z amerického exilu do Prahy, ji několik lidí vybídlo, aby se psala své vzpomínky. Zdráhala se, že na to nemá trpělivost a že není spisovatelka. A tak jsme 15. ledna 2003 začali její vzpomínání nahrávat. Když však uviděla přepisy pásků, usoudila, že je to vyprávění příliš nesoustředěné, útržkovité, a že tedy paměti přece jen raději napíše sama. Nejprve chtěla psát na stroji, ale to zhatil kocour Čan, který byl zvyklý spát své paničce na klíně. Psací stroj tedy odpadl a Slávka začala psát rukou. Listy papíru se postupně z praktických důvodů změnilly ve čtvrtky a k přepisu putovaly paměti psané vlastně na Čanových zádech. A tak na konec Slávka Peroutková usvědčila sama sebe – měla dostatek trpělivosti k sepsání svých vzpomínek.

Martin Groman

Sametová Praha

Jednoho dne roku 1990 zazvonil v mém newyorském bytě telefon. Ozval se velvyslanec dr. Eduard Kukan a svým příjemným hlasem mi sdělil, že je v New Yorku s delegací ministerský předseda české vlády Petr Pithart a že by rád slyšel o Peroutkově exilovém životě. Schůzka byla srdečná. A tak, sotva jsem vyklopila Peroutkův exilový osud, přiznala jsem přání vrátit se domů.

Měla jsem v té době už letenku k třítydenní návštěvě Prahy. Zakrátko jsem se ocitla v Karlově ulici, v přepychovém bytě, dům byl kdysi vyhlášeným pražským bordelem. Už dávno dávníčko to ale bordel nebyl, dům nyní sloužil oficiálním návštěvám nové republiky. Byt měl stylově zařízený obývací pokoj, ludvíkovskou ložnici a obrovskou koupelnu v moderním stylu, kuchyňský koutek tak na uvaření kávy. Dole v domě výtečná restaurace. Zaznamenal jsem jedinou nevýhodu: zdviž jsem mohla používat každý den kromě víkendů, kdy se v recepci neúřadovalo. Kdyby přestala náhodou fungovat, byl by to malér a vězení až do pondělí, a já trpím klaustrofobií. To jsem si dávala sakra pozor! A běhala schodištěm nahoru a dolů. V kavárně Slavii jsem pak dostala oficiální pozvání Pithartovy vlády k návratu do ČSR.

Nedlouho po příletu do New Yorku zase telefon z washingtonského vyslanectví: zavolali mi, že Ferdinand Peroutka bude vyznamenán Řádem T. G. M. I. třídy in memoriam v Praze ve Vladislavském sále. Ten den jsem dostala vzkaz od Pavla Tigrida: Havel je v Kalifornii, ať se Slávka spojí s našim

vyslanectvím a oni zařídí, aby ji vzali do Prahy prezident-
ským letadlem.

Tak se stalo, jenomže místo do Prahy jsme letěli napřed do Bratislavy, asi uklidňovat politickou situaci. Pódium pro prezidenta, který měl promluvit na náměstí v centru města, bylo obklopeno separatisty a náš pan prezident se svou delegací vajíčkům jen uhýbal. Viděli jsme to v televizi na bratislavském letišti, které jsme nesměli opustit. Po tomto vřelém uvítání jsme konečně letěli do Prahy. Ty tam byly mé upravené vlasy, vyžehlené šaty. V sále na Hradě už čekala Ferdinandova dcera Eva Bienertová pro případ, že bych z New Yorku nepřiletěla, aby za mne přijala řád pro Peroutku. Prezident Havel se při předávání občas u známých zastavil, někoho objal, někoho políbil, jak je jeho zvykem. Když přišla řada na mne, uvědomila jsem si, v jak zuboženém stavu jsem: rozčuchaná, nenamalovaná, zmačkaná a nevyspalá – on mezitím vyfešákováný. Tak jsem před jeho políbením ucukla, což bylo vidět i v televizi. Předal mi troubel s vyznamenáním a šel dál. Podívala jsem se na jmenovku na obalu a ejhle – on tam, taky in memoriám oceněný, filozof Jan Patočka. Mladší muž vedle mne řekl: Patočka, to jsem já. A tak vyznamenání pro svého otce dostal z mých rukou. Po malém pátrání jsem se i já dočkala svého. Po ceremonii nastala recepce, ale Eva mne už táhla ven, kde na ni čekalo taxi.

Koutkem oka jsem ještě zablédla, jak se pan prezident marně snaží ulejt z konverzace s kýmsi útekem k nám, ale Eva byla rychlejší. Zavezla mne na adresu mé sestry, u které jsem bydlela tentokrát, a já při vybalování zjistila, že troubel s řádem nemám. Pohroma! A co řeknu Evě!?! Vzchopila jsem se až druhý den a zavolala jí. Ona jen řekla: Nic si z toho nedělej, byl to můj známý taxikář, řád našel. Já ale ztratila nové černé rukavice. Na oplátku jsem řekla zase já jí: Nic si z toho nedělej, našly jsme je dnes před domem mé sestry. Marně se nezpívá: Život je jen náhoda...

Když jsem pak znovu přijela do Prahy na několik týdnů v roce 1991, šla jsem se svou známou na večeři ke Králi bra-
bantskému, kde jsem se měla seznámit s tehdejšími ministrem kultury Milanem Uhdem. U vchodu stálo jakési vozidlo, ze všeho nejvíc připomínalo zelený anton. Vejdeme do restaurace a tam kromě slíbeného ministra – Václav Havel s doprovodem. Bylo to naše první opravdové neoficiální setkání od roku 1968, kdy jsme se v New Yorku viděli naposledy. I když oba už jsme byli v jiné situaci. On zatím prošel vězením a stal se prezidentem, já byla bez Ferdinanda a přibrala pěkných pár kilo. Nastalo krátké objímání a líbání, v mé duši zmatek, v hlavě ani jedna kloudná myšlenka. Pozval nás na chvíli ke svému stolu. Když jsme se usadili, chvíli jsem se ho držela za rukáv. Pánové řekli něco o restitucích, pan prezident si přitom vzpomněl, že mému otci patřil dům na Novotného lávce. Víím, že se říkalo, že máme prezidenta se sloní pamětí, ale jak si mohl pamatovat dům na Novotného lávce? Z překvapení jsem mu pustila rukáv a vyhrkla: „Já chci domů, do Prahy.“ Pan prezident řekl, že to nebude problém, srdečně se rozloučil a nastoupil do záhadného vehiklu.

Stěhování

Oficiální pozvání republiky k návratu mne tehdy opravňovalo k dekretu na byt. Po zemřelé tetě ženy Ferdova synovce byl prázdný byt uprostřed Prahy. Mladí Peroutkovi šli byt likvidovat a přizvali mne k tomu. Když jsem viděla, že mí dva kocouři by se mohli honit kolem dokola – kuchyně byla propojená s předsíní, koupelnou a pokojem – a k tomu je byt uprostřed Prahy, bylo rozhodnuto. Jen jsem potřebovala požeňování od primátora Kořána. Schůzka byla domluvena a já se na radnici v ten den dostavila včas. Pan primátor vy-

běhl z jednací síně se slovy: „Obarvili mi tank narůžovo, máme zasedání, musím vás předat asistentovi.“ Když pan asistent konečně pochopil, o co jde, dosáhla jsem svého: byt po příbuzné rodiny mého manžela byl volný, já měla dekret, byt byl můj.

Měla jsem na druhý den letenku do New Yorku, o všechno se tady měla postarat má sestra. Povolala malíře, lakýrníky, úklid, zatímco já likvidovala svou newyorskou domácnost. Pár kusů nábytku, obrazů, knih a korespondence jsem svěřila americké stěhovací firmě a pár dní jsme s kocoury žili na zemi a s bednami. Ve vyklizené kuchyni na mě z prázdné skříně vykoukl vodní šváb, *water bug*, a protože jsem neměla srdce dát mu poslední sbohem, žili jsme ty dny v prázdném bytě dva kocouři, já a *water bug*. Neobtěžoval. Vykoukl, lekl se, zmizel. Já taky.

Posledním večerem v New Yorku mě provedla dobrá duše, americká lékařka českého původu Xenia Bogaertsová se svou maminkou. To bylo naposledy, kdy jsem New York viděla v kouzelném, opojném osvětlení. Den nato Xenia odborně mrskla kocourům uspávací prášky a vezla nás na letiště. Tam už čekaly loučící se kamarádky a ovšem problém, aby se kocouři dostali na palubu, a ne mezi kufry. Díky energické Xeně, pochopení posádky a také době mimo sezonu kapitán a jeho tým rozhodli, že první třída je skoro prázdná, a tak jsem – díky nim i kocourům – prvně a asi naposledy letěla v první třídě bez příplatků. V Praze čekala lékařka, prohlédla veterinární vysvědčení a už si nás můj synovec odváděl do Opletalovy ulice číslo devět. Tam jsme kocoury z klecí vyklopili a po čtyřech jsme s nimi cestovali bytem. Přestože v Americe narození, byla jim čeština blízká, a brzy i vůně nového domova. Byli jsme doma.

Peroutkův druhý pohřeb

Ferdinandův synovec a také jmenovec mi na mou prosbu ochotně přislíbil pomoc s hledáním vhodného místa na Vyšehradě, kam bych mohla převézt urnu s Ferdinandovým popelem z New Yorku. Našel hrobku u stěny kostela, poměrně blízko od hrobu Karla Čapka. O účast na druhém pohřbu jsem požádala prezidenta Havla, ministerského předsedu české vlády Petra Pitharta, kancléře Schwarzenberga, primátora Kořána. Za přátele a známé z let exilu se s Ferdinandem rozloučili Pavel Tigríd a Jindřich Kolowrat. Mezi hosty poletovala zrzavá slečna, oblečená spíše za klau-na, nikoli ve smutečním, a organizovala. Později jsem se dověděla, že se jmenuje Bára Štěpánová a že je zrovna sekretářkou u pana prezidenta. Začalo poprchávat a Václav Havel mne pozval pod svůj deštník. Udělal to po upozornění Pavla Tigrída, že já deštník nemám. Byla tam také Ferdinandova dcera Eva Bienertová, její dcery a vnoučata, Ferdinandův synovec se svou ženou Martou a jejich děti, celá moje rodina, někteří spisovatelé a jiní veřejně známí lidé, jejichž jména jsem tehdy neznala, a mnoho neznámých, které přilákala přítomnost prezidenta. Tak se Ferdinand Peroutka vrátil domů.

Později jsem u Ferdinandova hrobu potkala nějaké školáky. Zastavili se a chtěli vědět, kdo to je Ferdinand Peroutka. Zeptala jsem se jich: „Učíte se o Karlu Havlíčkovi Borovském?“ „Ano.“ „Víte o něm něco?“ „Ne.“ „Tak buďte zvědaví a dozvíte se jednou také něco o Ferdinandu Peroutkovi.“ Dělalí, že se budou zajímat, ale možná se mě spíš báli, i když jsem s nimi mluvila s úsměvem. Peroutka je stále často citován, učí se o něm vysokoškoláci, Jiří Ruml založil Sdružení pro udílení Ceny Ferdinanda Peroutky a na Strži u Dobříše byl otevřen Ferdinandův někdejší podkrovní pokojík. Peroutka žije. Žije? Aby tak pánbůh dal.

Jsem už nějaký čas zpátky doma, často musím vyprávět, jak to bylo s Peroutkovým odchodem a působením ve Spojených státech, jak jsme spolu žili, odpovídat v rozhovorech, vysvětlovat, proč vlastně nepomýšlím na to, abych sama napsala vzpomínky. A tak jsem si jednoho dne řekla: a proč ne, vždyť jsem prožila zajímavý život a sama si ho psaním ráda zpřítomním. Tedy od návratu domů zpátky k rodičům a do dětství.

1922–1938

Rodiče

Rodiče mého otce měli v Praze malé hokynářství a tři syny. Babička byla vysoká, hubená a zdála se být přísná. Dědeček byl malý, nazrzle vousatý a laskavý.

Naše mamička se jmenovala Marie Jiránková, narodila se v Jičíně, měla čtyři bratry a jejich tatínek byl celkem zámožný kupec tamtéž. Jejího otce ani matku jsem nikdy nepoznala, a tak dědeček a babička – to jsou pro mne Fenclové, otcevi rodiče.

Po první světové se horem pádem vystupovalo z katolické církve, tak také naši, ale každý večer jsme se modlili, každou neděli celá rodina chodila do kostela a naši cítili, že bychom s mou mladší sestrou Olgou měly nábožensky někam patřit, a tak nás šoupli k protestantům. To se zvláště Olze, tehdy v první třídě obecné, nelíbilo, chtěla chodit na katolické náboženství. Naši proti tomu nebyli a požádali katechetu, může-li sestra navštěvovat jeho třídu, i když není katolička. On na to řekl: NE, až bude v katolické církvi. Ale tady se musím vrátit na začátek svého vyprávění.

Mamínce bylo šestnáct let, když jí půl roku po sobě zemřeli oba rodiče. Tehdy chodila do klášterní školy. Po smrti rodičů se jí ujal její starší, úspěšný bratr Lojzík se svou ženou, kteří ve Dvoře Králové nad Labem vlastnili hotel Grand. U nich mamička absolvovala tak říkajíc soukromou hotelovou školu.

V necelých dvaceti se zamilovala do pana Třebického, který – ta náhoda – se jmenoval Ferdinand. Láska to byla oboustranná a mířila ke svatbě. Nakonec z ní ale sešlo pro jeho prokazatelnou nevěru. Jednoho dne šla mamička s pejskem